

Томислав ЖУГИЋ*

ПОЛИТИКА ДИНАСТИЈЕ ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ ПРЕМА ПЛЕМЕНУ ДРОБЊАКА И ЊЕГОВОЈ ИНТЕГРАЦИЈИ У ЦРНОГОРСКУ ДРЖАВУ

За Дробњак се може рећи да је у географском смислу „једна врло особена појава”, којој готово да нема равне на Балканском полуострву. Географске границе племена Дробњака су се, историјски гледано, мијењале и зависиле су од тих историјских догађаја у вјековном развоју овог племена. Сви који су писали студије о Дробњаку, нарочито Томић, Лубурић и други, слажу се у погледу граница Дробњака. По њима Дробњак је племе. Налази се на сјевероисточној страни Херцеговине, између Шаранаца и Горње Мораче на истоку, Никшићке нахије на југу, Пиве на западу и ријеке Таре на сјеверу. Ове границе Дробњака биле су устаљене у другој половини 19. вијека, а у ранијим временима Дробњак је више пута мијењао своје границе, нарочито оне које потичу из 14. и 15. вијека, када је Дробњак обухватао значајну територију према Никшићу.

Дробњачка племена су под Турцима, и као планинска и као сточарска, уживала значајне олакшице и имала неку врсту унутрашње самоуправе. Иако су Дурмиторци били неколико вјекова у саставу турске царевине, они јој, због насиља које им је чинила, нијесу били привржени. За своју отаџбину Дурмиторци су сматрали Црну Гору и доживљавали је као домовину, а Дурмитор као постојбину. Са осталим Црногорцима повезани су крвно, језиком, православљем и етиком, а са Турцима су стално били у непријатељским односима. Центар ослободилачке борбе на овим просторима била је Цетињска митрополија. Кад год се покренула та борба, у њу су се укључивали и Дробњаџи, иако су имали неку врсту аутономије.

Овај крај је извор најчувенијих традиционалних вриједности, вјековне и цвијићевске традиције. Зато и не чуди што Турци нијесу могли да поднесу непослушност ових племена. Херцеговачке паше су настојале да на силу потчине ова подручја на послушност. У својим походима Турци су разарали и пустошили Дробњак, али се нијесу могли одомаћити, подићи своја ста-

* Доктор историјских наука, редовни професор Филозофског факултета, Никшић.

ништа и вјерске објекте – цамије. Значи, дурмиторски крај је заиста био тврд орах и горак плијен за освајаче.

Са опадањем Турског царства распламсава се ослободилачка борба становништва под турском влашћу. Ратови Русије и Аустрије против Турске имали су одјека и на Дробњак. Турци организују осветничке походе у којима је страдало становништво Дробњака.

Владика Петар I је у својој устаничкој активности био ограничен вољом Русије, али је стално вршио вјерски и политички уплив на Дробњак.

Владика Петар је ишао на поступно присаједињење тих племена Црној Гори. У тој његовој намјери помогло му је расположење Дробњака за ослободилачку борбу и присаједињење Црној Гори.

Суд који је формиран на цетињској скупштини 1803. године прихватила су и херцеговачка племена све до Таре. Тако је за првог судију за Дробњак у Ускоке именован поп Милутин Церовић. Побједе над Махмутпашом Бушатлијом на Мартинићима и Крусима 1796. још више подстичу Дробњак на организовање устанка и тражење помоћи од владике Петра I. Владика је имао грдне муке због политике Русије да савлада то устаничко расположење Дробњака. Но, расположење за устанак је расло и до њега је дошло 1805. године. Настојања владике Петра I да стиша устаничко расположење под притиском Русије није престајало. Петар I је обавијештен да Дробњаци трпе велике зулуме од Турака. Он пише Дробњацима да разумије њихове невоље. „Ја вас молим кад сте досле толике силе трпјели, да још трпите. Ја се у Бога надам да они неће задуго силу и јакост имати да вас муче”. Иако је устанак у Дробњаку обухватио релативно мали простор и невелики број становништва, он је имао велики значај, а тако је схваћен и у Цариграду.

И послејне слома устанка Дробњаци су наставили герилску борбу. Дробњаци су интензивно сарађивали са Карађорђем у Првом српском устанку. Улазећи у рат против Турске у љето 1809. године, владика Петар I шаље писма Дробњацима и Пивљанима којим их позива у рат против Турске. С промјенама на фронтима српских устанака Петар I мијења своју политику. Позив на оружје ратоборним племенима замијенио је позивом да још причекају. Из каснијих догађаја види се да Дробњаци нијесу послушали препоруке и савјете Петра I.

До 1833. године Дробњак је припадао пљеваљском санџаку на челу са Ибрахим-пашом Селмановићем. За то вријеме, као и у доба владике Рада, Дробњаци и Шаранци су формално признавали турску власт и плаћали Турцима харач, али су фактички добровољно били потчињени цетињском митрополиту и њега су слушали. Селмановић је, уз сагласност босанског везира, уступио Дробњак Смаил-аги Ченгић, муселиму гатачком и пивском, те он постаде и дробњачки муселим.

Пораз Црногораца на Грахову 1836. године и погибија девет Петровића владика Петар II ставио је на душу Смаил-аги Ченгићу. Његош је иначе те-

жио да Дробњак припоји Црној Гори, али је за то тражио повод и начин како да Дробњаку обезбиједи трајну везу са Црном Гором. На тај начин је владика Петар II (не хотећи или не поимајући дипломатску тактичност свог претходника) и упркос пријекорима и пријетњама турских власти, кренуо са остваривањем знатнијег политичког утицаја на Дробњак и његове људе.

Иако Дробњак у то вријеме није био у саставу Црне Горе, Његош је вјеровало у снагу свог политичког и моралног утицаја на Дробњак и његова ратна и устаничка усмјерења.

Његошева жеља да се освети Смаил-аги се остварила. Ускочко-дробњачки и морачки главари су добро организовали завјеру и постигли потпуно изненађење. Погибија Смаил-аге Ченгића изазвала је велико врење међу херцеговачким Турцима. Само у току 1841. било је око 15 турских напада на црногорска погранична племена и Дробњак.

Одјек убиства Смаил-аге Ченгића био је велики међу херцеговачким племенима и рише. На Црну Гору се тада гледало као на гнијездо слободе и православља на Балкану. Погибија Смаил-аге Ченгића је разјарила и онако поносне и обијесне херцеговачке потурице, а посебно Ченгићеве синове да се свирепо освете Дробњацима. Турци су запалили све што су могли, разорили и оставили праву пустош. Педесетих година 19. вијека вођене су сталне борбе на подручју Ускока, Дробњака и Шаранаца.

У рат између Турске и Црне Горе 1858. године уљкучиле су се и чете из Пиве и Дробњака. Послије сјајне побједи на Граховцу маја 1858. године услиједила је конференција за разграничење Црне Горе и Турске. Овим разграничењем Ускоци и Дробњаци, изузев неколико села на западној страни Дробњака, припали су Црној Гори. Граница је са Војника ишла на сјевероисток, пресијецала ријеку Тушину и преко врха Пјешивца до Ускочког моста на ријеци Буковици која извире испод Дурмитора, а одатле је ишла на југоисток преко врха Оравице, Старца, Јабучког врха до ушћа рјечице Љешанице у ријеку Тару.

Племена Језерци и Шаранци остали су и даље у саставу Турске, али је то било готово формално, јер су се и ти дјелови Дробњака држали Црне Горе, којој су чак плаћали порез и слушали наређења са Цетиња. Вук Поповић 6. фебруара 1859. године у вези са разграничењем пише Вуку Караџићу: „Половина Дробњака оста под књазом, а половина под Турцима, ма и на овој Турској половини књаз је покровитељ и бранитељ и да су сви Дробњаци предали порез књазу”.

Пошто је Црна Гора добила већи дио Дробњака, књаза Данила нико није могао спријечити да становништву што је остало под турском влашћу пружа свестрану подршку и сматра га дијелом своје популације.

Послије разграничења између Црне Горе и Турске устанак у Херцеговини није престао. У устанку 1860-1861. године Дробњаци су подржали херцеговачки устанак под вођством Вукаловића. Одбијали су да учине било какав акт покорности турским властима. Они су се чак надали да ће их Ме-

ђународна комисија признати за црногорске држављане. Зато су одуговлачили да се покоре Турцима. У Омер-пашиној години Шаранска битка на Преображење 1862. године одиграла је значајну улогу, јер је спријечена турска војска да с леђа нападне на Црну Гору. Кад је о Шаранској бици ријеч, треба у вези са тим имати у виду значајну преписку Вука Поповића и Вука Караџића. У једном писму Поповић каже: „Они су заправо по кнежевом изричитом наређењу, на Тари страну чували и овом сјајном побједом значајно олакшали позиције црногорске војске на Ријечи Црнојевића”. Може се са сигурношћу тврдити да ова битка представља највећи пораз турске војске у историји Дробњака. Књаз Никола посвјећује овој побједи своје – „Језерско-Шаранско коло”:

„Као Живка, Трипка, Мића, Бећка, Вука, и ка малог с пода Данка витезова бољих није. Имена се њина неће заборавит док је Таре, уз гусле ће одјекиват од Ловћена па до Шаре”.

Послије ове битке Језерци и Шаранци су се осјећали и сматрали саставним дијелом Црне Горе, којој су наставили да добровољно плаћају порез, док Турцима харач нијесу плаћали. Дробњачки устаници су били присутни и у кривошијским устанцима 1869. и 1882. године.

Гинули су дробњачки слободари и на ширине херцеговачким просторима. Јула 1875. године, кад је почео устанак у Невесињу, организовали су Шаранци и Језерци устанак. У 1876. години херцеговачки устаници су ушли у састав црногорске војске. Дробњак је дао два батаљона: Дробњачко-ускочки од осам чета и Језерско-шарански батаљон са шест чета. Ускочко-дробњачки батаљон учествовао је на Вучјем долу. Језерско-шарански батаљон био је на простору око Таре и био му је задатак да осујети прелаз Турака на лијеву страну ове ријеке. У блокади Никшића учествовао је Дробњачко-ускочки батаљон. Берлински конгрес 1878. године међународним актом констатовао је већ створено стање припадности језерско-дурмиторског подручја Црној Гори. Тиме је завршена петовјековна владавина турске дробњачким просторима, па и непрестана борба овог народа против турског освајача.

У балканским ратовима Дробњаци су активно учествовали у саставу црногорске војске. Посебно су се истакли дробњачки добровољци у Другом балканском рату. Чудновата је била игра судбине Дробњака и Ускока на Мојковцу октобра 1912. и јануара 1916. године. На Мојковцу су почели и завршили борбу. Још раније прва црногорска пушка, која је у октобру 1912. године огласила рат Турцима, пукла је из руку Дробњака и Ускока на Мојковцу. Посљедња пушка је такође пукла из руку Дробњака и Ускока на Божић, 7. јануара 1916. године, овога пута против Аустро-Угара.

Краљ Никола је Дробњацима и Ускоцима приликом повлачења одао признање ријечима: „Познато је мени ваше јунаштво, моји Дробњаци и Ускоци. Ви сте погубили осам паша, ви сте погубили силнога Смаил Агу Ченгића и тиме осветили моје стричеве на Грахову, ви сте у свим овим ратови-

ма били моја узданица и нада и ако сада ми долазимо крвави са Мојковца свијетли образу мој”. Према томе, у свим црногорско-турским ратовима Дробњаци су не само учествовали већ су имали важну улогу у ослободилачким борбама.

Tomislav ŽUGIĆ, Ph. D.

POLITICS OF DYNASTY PETROVI] NJEGO[
CONCERNING THE TRIBE OF DROBNJAK

Summary

The tribe of Drobnjak had desire to liberate from Turkish rule, and become part of Montenegro, for the centuries. That desire was encouraged by Montenegrin dynasty Petrović, specially in the age of Petar I. The greatest achievement of that epoch is created in the field of national-liberation war. After fixing the boundaries between Montenegro and Turkey in 1859, and definitely after Berlin treaty in 1878, Drobnjak found itself in Montenegrin state. This historical fact was important for further political, economic and cultural progress of Drobnjak region.

